

2014MME44 bijlage

Economie provincie Utrecht: karakteristieken en stand van zaken

De economie van de provincie Utrecht beschikt over een sterke basis en heeft zich de afgelopen twee decennia robuust getoond. Nu ontkomt ze echter, evenals de rest van Nederland, niet aan de gevolgen van een wereldwijde economische crisis. EU, IMF en OESO constateren dat Nederland achterblijft op het gebied van economisch herstel. Door in het EBU-verband creatieve oplossingen te vinden voor maatschappelijke problemen (bijv. toepassing van serious gaming in de zorg en onderwijs) en deze te exporteren, pakt de provincie de marktkansen om het tij te keren.

Utrecht: sterk in diensten en handel, nieuwe high tech in opkomst

De Utrechtse economie is bij uitstek een diensteneconomie, met specialisaties in:

- specialistische zakelijke diensten (zoals ingenieursbureaus, onderzoek, consultancy, advocatuur en accountancy)
- overige zakelijke diensten (zoals uitzendbureaus, facility management e.d.)
- financiële diensten (banken, verzekeringen, pensioenfondsen)
- informatie en communicatie (ICT-diensten, softwareontwikkeling, telecombedrijven, uitgeverijen e.d.)
- creatieve industrie (kunst en cultuur, creatieve zakelijke diensten, gaming, media en entertainment).

De industriesector is ook nog steeds een factor van betekenis: ze is goed voor 40% van de export vanuit de provincie naar het buitenland. De zorgsector en de handelssector (groot- en detailhandel) zijn door hun omvang van belang voor de werkgelegenheid.

Hoogwaardige technologie en innovatieve combinaties dwars door sectoren ('cross-sectoraal') vormen hiervoor een motor voor vernieuwing en leveren groeikansen voor de Utrechtse economie:

- * voedingsmiddelenindustrie: intensivering van research & development gericht op gezonde voeding en gespecialiseerde voeding. Als katalysator kunnen hierin fungeren het Danone Research – Centre for Specialised Nutrition en het Utrecht Center for Food and Health. Hiermee ontstaat de verbinding tussen en innovatie binnen zorgsector en voedingsindustrie.
- * zorg: krimpende zorgbudgetten, groeiende zorgvraag en hogere kwaliteitseisen vragen verdere investeringen in zorgtechnologie. Een groeiend aantal ondernemers begeeft zich op deze markt, zoals ICT-bedrijven die zich specialiseren in software voor zorginstellingen, bedrijven die thuishet technologie (domotica) ontwikkelen en installeren, en gamebedrijven die zich richten op health games.
- * life sciences is een snel opkomende high tech sector mede door nauwe samenwerking tussen wetenschap, onderzoek en bedrijfsleven in het cluster zorg en medisch. Steeds vaker zien we ook bedrijven die biotechnologie inzetten voor bijvoorbeeld milieu en duurzaamheid, of biometrie voor identificatiesystemen.
- * zakelijke dienstverlening sluit steeds beter aan op behoeften in nieuwe markten van bijvoorbeeld duurzaamheid, waar nieuwe IT-diensten, business- en organisatie modellen nodig zijn om transities te ondersteunen.
- * industrie: specialisatie leidt tot hogere toegevoegde waarde en aansluiting op internationale markten.

Strategie Economic Board Utrecht

Op de hierboven genoemde groeikansen richt de Economic Board Utrecht zich in haar Strategische Agenda met de drie thema's: a.) gezond leven, b.) groen ondernemen en c.) slimme diensten. Deze themagerichte benadering maakt het mogelijk de breedte en daarmee de kracht van de Utrechtse economie en de regionale dynamiek van innovatie te bundelen en te richten. Daardoor kunnen effectieve allianties ontstaan tussen spelers uit verschillende sectoren (cross-sectoraliteit) om de grote maatschappelijke transities te versnellen. Binnen de genoemde drie thema's identificeert de Economic Board Utrecht de volgende specifieke actielijnen:

- a. Gezond leven:
  - i. Zelfmanagement en langdurig thuis wonen: slimme inzet van nieuwe diensten en producten die aan de behoefte bijdragen zo lang mogelijk thuis te blijven wonen en die leiden tot meer kosteneffectiviteit in de zorg;
  - ii. One Health, preventie en bestrijding van infectieziekten, garanderen van voedselveiligheid: het benutten van de in de regio aanwezige expertise om ziekten die overgaan van mens op dier te voorkomen en te bestrijden en om voedselveiligheid en –zekerheid te garanderen;

- iii. Voeding en gezondheid: ondersteunen van de kennisopbouw en -toepassing bij de ontwikkeling, bewijsvoering en wereldwijde distributie van de gespecialiseerde voeding voor ziektepreventie en gezondheidsbevordering;
- iv. Versterken valorisatieketen life science: ontwikkeling en inzet van de in de regio aanwezige excellente kennis voor nieuwe doelmatige en kosteneffectieve zorgproducten en behandelmethoden;
  - b. Groene economie:
    - i. Energiepositief wonen en werken: ontwikkeling of uitrol van vernieuwende concepten in de overgang van consument van energie naar producent ervan;
    - ii. Duurzame herontwikkeling van stedelijk gebied: ontwikkeling van integrale oplossingen voor energie, water en grondstofvraagstukken;
    - iii. Circulaire economie: transitie van een producteconomie naar een diensteneconomie: ontwikkeling van nieuwe diensten en productieconcepten die grondstoffen na gebruik herwaarderen;
  - c. Diensteninnovatie en slimme toepassing van technologie;
    - i. Versnellen van next generation (ICT) infra- en infrastructuur;
    - ii. Ontwikkeling en opschaling (innovatieve) diensten;
    - iii. Versterking kennis en vaardigheden door publiek-private opleidingsmogelijkheden te creëren.

Utrecht in langetermijnperspectief: sterke basis

Op de basisvoorwaarden voor economische groei (zoals de arbeidsmarkt, opleidingen, bereikbaarheid en economische stabiliteit) scoort Utrecht in internationaal perspectief structureel uitstekend. Het is dan ook deze brede kwalitatief sterke basis die provincie Utrecht de koppositie oplevert als meest competitieve regio van Europa (EU Regional Competitiveness Index 2010 en 2013). De economische langetermijnontwikkeling van de provincie Utrecht is positief: de economische groei ligt sinds 1970 stevast boven het landelijk gemiddelde. De economie van de provincie Utrecht groeide over de periode 1995-2011 gemiddeld 0,4%-punt per jaar sneller dan de nationale economie. Tussen 2009-2011 is de groei 0,2%-punt achtergebleven op het Nederlands gemiddelde. Verschillende andere stedelijke regio's in Europa groeien sneller. Daarbij gaat het niet alleen om regio's die zich vanuit een economische achterstand weten op te werken (zoals Praag en Boedapest) of die fiscale incentives inzetten voor economische groei (Dublin), maar ook om hoogontwikkelde regio's zoals Stockholm. Dit beeld is consistent met het beeld van de hele Nederlandse economie die zich minder snel herstelt dan in veel andere landen van Europa.

Waar het gaat om de kracht en effectiviteit van innovatiegaan Île de France, Brussel en een aantal Scandinavische en Duitse regio's Utrecht voor. Hierbij speelt de grotere omvang van deze regio's een rol en langere ervaring met de tripartiete samenwerking tussen overheid, het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Door deze samenwerking in onze regio vorm te geven in de Economic Board Utrecht en door vanuit deze samenwerking marktkansen te identificeren bij de innovatieve oplossingen voor maatschappelijke problemen denken wij met de Europese koplopers op het gebied van innovatie te kunnen wedijveren.

Actuele ontwikkeling Utrechtse economie

Ondanks de structurele groei in het verleden en de sterke basisvoorwaarden onttrekt ook de Utrechtse economie zich niet aan de economische crisis. In 2014 wordt voor de provincie Utrecht een economische groei van 0,4% verwacht. Het aantrekken van de groothandelsactiviteiten en het uitblijven van verdere krimp in de zakelijke dienstverlening zorgen voor de omslag. Het herstel op de arbeidsmarkt loopt achter op dat van de conjunctuur. Hierdoor zullen ook in 2014 nog banen verdwijnen, vooral in de zorg- en publieke sector. Het bedrijfsleven in Utrecht heeft in 2012 een omzetgroei geboekt van 0,6% ten opzichte van 2011 (landelijk 0,9%). In 2011 steeg de omzet van de Utrechtse ondernemingen met 3,3% ten opzichte van 2010 (landelijk 4,4%).

De sectorstructuur van de provincie werkt hierin sterk door: de financiële en zakelijke dienstverlening werd in 2012 hard getroffen door de economische tegenwind, terwijl kostenbesparende maatregelen pas later effect laten zien. Het aantal starters in de provincie Utrecht blijft op peil. In de eerste negen maanden van 2013 startten ruim 8.100 nieuwe ondernemingen. Dat is een afname van 3% ten opzichte van dezelfde periode in 2012.

Werkgelegenheid en oprichtingen

Utrecht telde op haar hoogtepunt, in 2011, ruim 687.000 banen. Dat aantal is in twee jaar gekrompen met 17.000 (2,5%). De meeste banen verdwenen in de bouw, de groot- en detailhandel en in de ICT-sector. Er kwamen echter ook banen bij: in de zorg en in cultuur, sport en recreatie.

Zoals in het hele land stijgt het aantal bedrijvendankzij de eenmansbedrijven, de zzp'ers. Maakten ze in 2003 ruim 50% uit van het bedrijfsleven (37.000 vestigingen), in 2013 was dit aandeel toegenomen tot ruim 70% (81.000). Ze zijn vooral actief in de bouw, ICT, onderzoek en advies, cultuur, sport en recreatie en overige diensten. Ondanks snelle toename van werklozen van 5,9% eind 2012 tot 8,0% half 2013 kent Utrecht nog altijd een relatief lage werkloosheid. Die toename is veroorzaakt door zowel minder banen als door meer toetreders op de arbeidsmarkt. In lijn met het landelijke beeld daalt het aantal openstaande vacatures licht: van 3.400 vacatures in januari 2012 naar 2.500 half 2013. Bedrijven en organisaties houden behoefte aan nieuwe medewerkers.

Het aantal niet-werkende werkzoekenden in provincie is sinds begin 2012 gestegen, van bijna 25.000 naar ruim 40.000. Toch lijkt hier recentelijk een daling op te treden, al is nog niet duidelijk of hier sprake is van een trendbreuk (daling van de werkloosheid). **BIJLAGE**

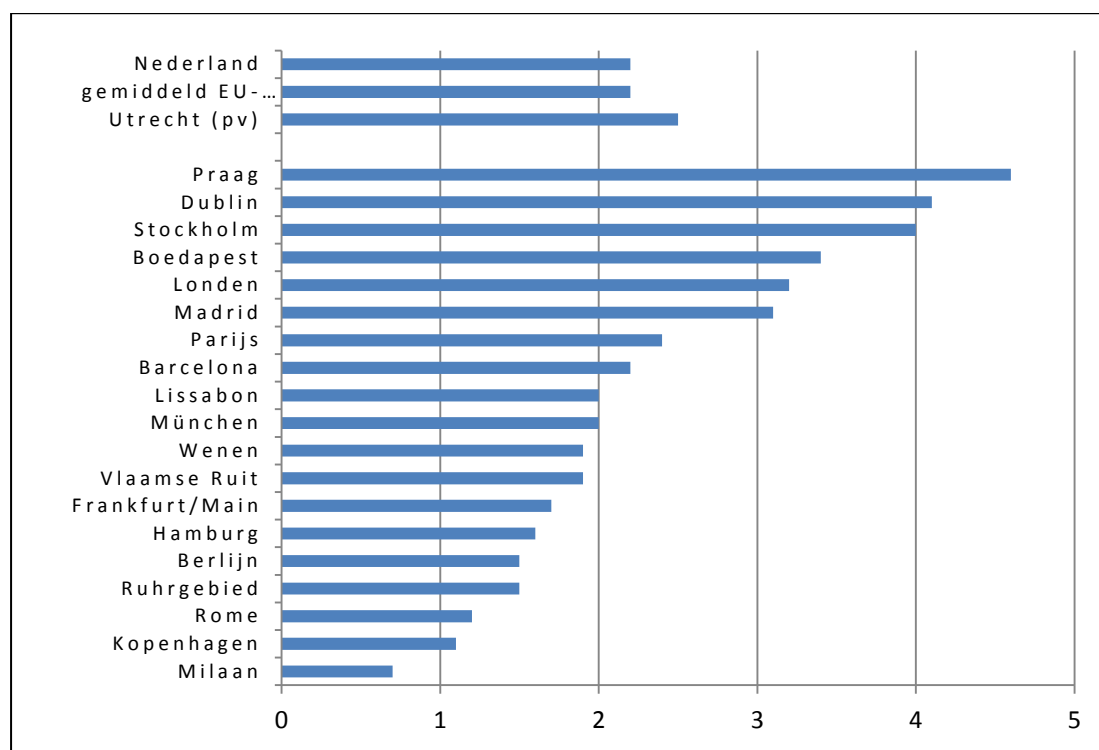
Economische structuur

Tabel 1: economische groei lange termijn

	1995-2011	2009-2011
provincie Utrecht	2,6% / jaar	1,5% / jaar
Nederland	2,2% / jaar	1,7% / jaar
EU27	2,0% / jaar	1,9% / jaar

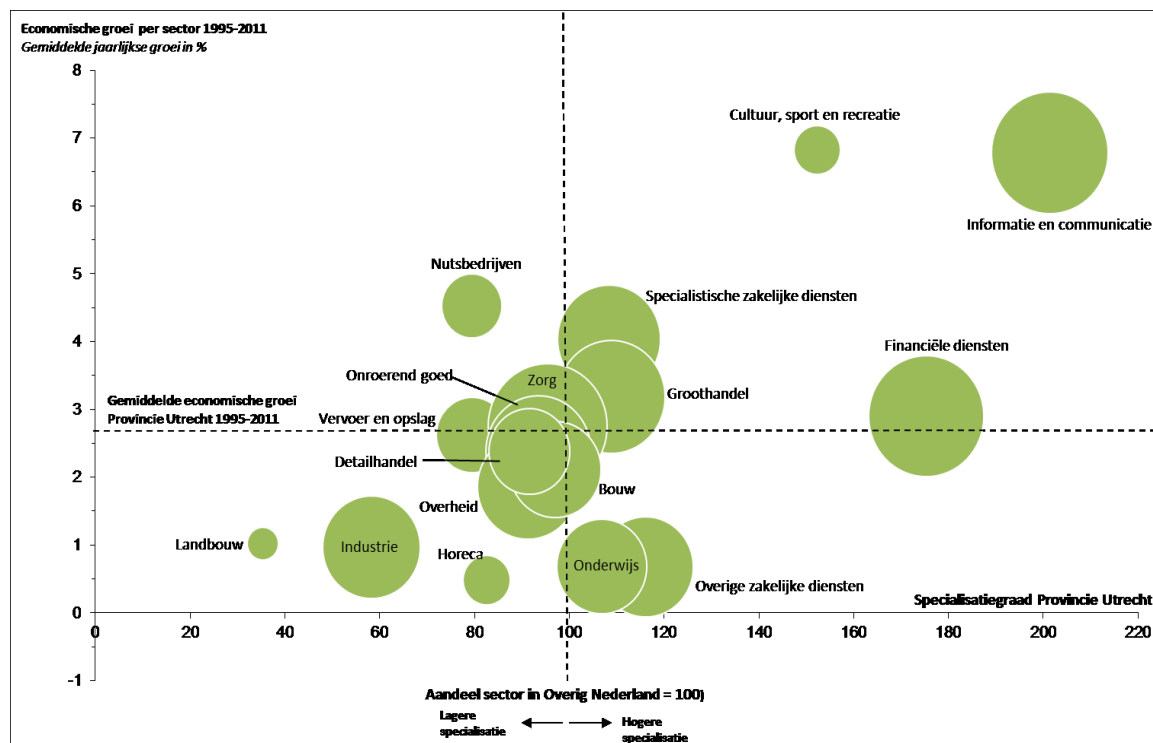
Bron: Economische Verkenningen regio Utrecht, TNO 2012

Figuur 1: Gemiddelde jaarlijkse groei bruto regionaal product 1996-2011, provincie Utrecht vergeleken met 20 EU-regio's, gerangschikt naar groeiniveau (in %)

Bron: TNO obv Eurostat/OECD, in Randstadmonitor 2012

Figuur 2: Specialisaties van provincie Utrecht

Bron: Economische Verkenningen regio Utrecht, TNO 2012

Toelichting

De omvang van de bollen is gerelateerd aan het aandeel van de betreffende sector in de economie van provincie Utrecht. De bollen in het kwadrant rechtsboven geven de krachtigste sectoren van de regio aan: diensten (informatie + communicatie, financiële diensten, specialistische zakelijke diensten), en groothandel. Deze zijn bovengemiddeld vertegenwoordigd in Utrecht (specialisatiegraad) en kennen een economische groei die boven het gemiddelde van de provincie ligt.

Actuele economische ontwikkelingen

Tabel 2: ontwikkeling omzet: omzetgroei steeds lager

Percentage	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Provincie Utrecht	-2,0%	2,0%	3,3%	0,6%
Nederland	-6,8%	4,3%	4,4%	0,9%

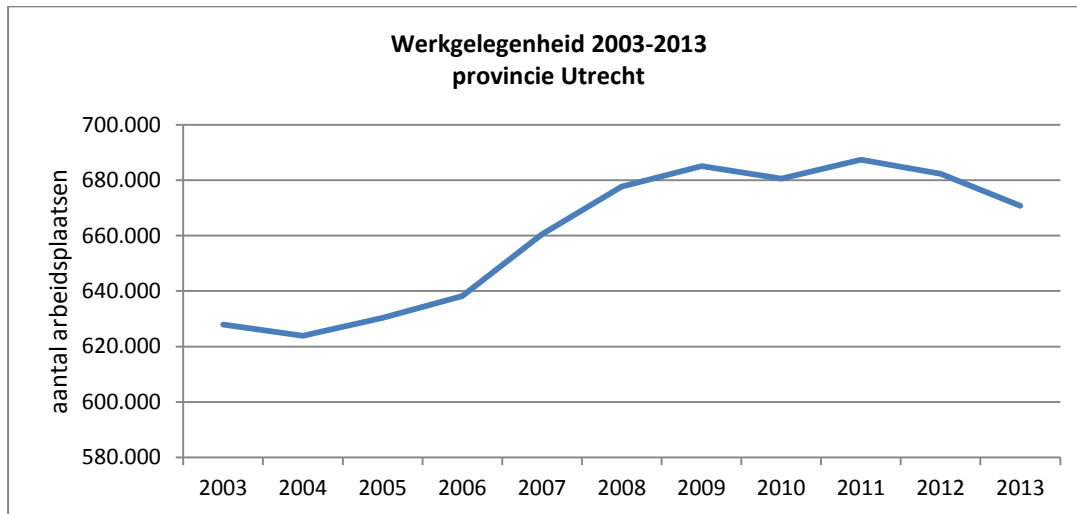
Bron: Kamers van Koophandel Midden-Nederland en Gooi-, Eem- en Flevoland o.b.v. EIM, in Monitor economie Provincie Utrecht 2013

Tabel 3: ontwikkeling winst: kleine winst omgezet in forse daling

Percentage	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Provincie Utrecht	n.b.	13,4%	4,9%	-16,4%
Nederland	n.b.	12,9%	3,1%	-4,3%

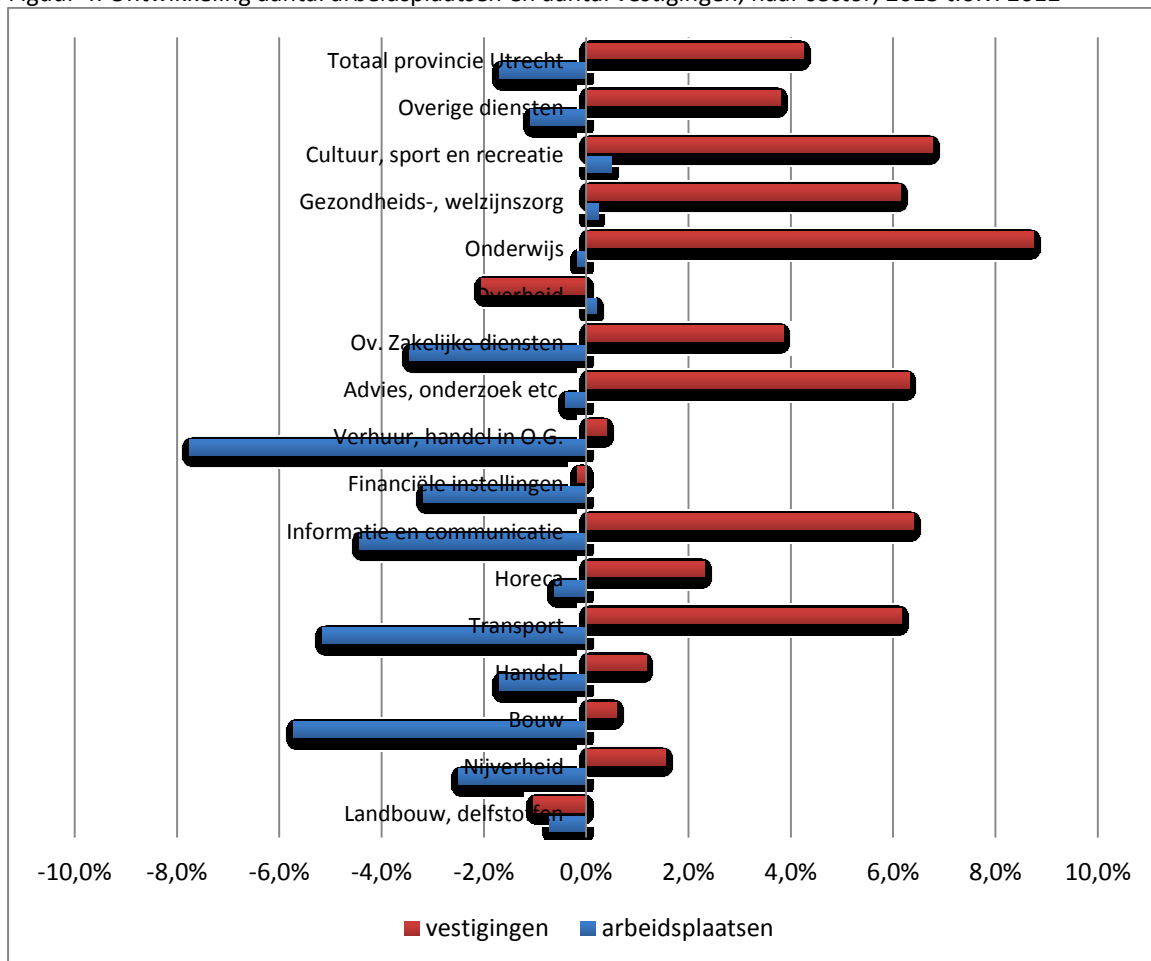
Bron: Kamers van Koophandel Midden-Nederland en Gooi-, Eem- en Flevoland o.b.v. EIM, in Monitor economie Provincie Utrecht 2013

Figuur 3: Ontwikkeling aantal banen provincie Utrecht

Bron: Provinciaal Arbeidsplaatsen Register Utrecht

Figuur 4: Ontwikkeling aantal arbeidsplaatsen en aantal vestigingen, naar sector, 2013 t.o.v. 2012

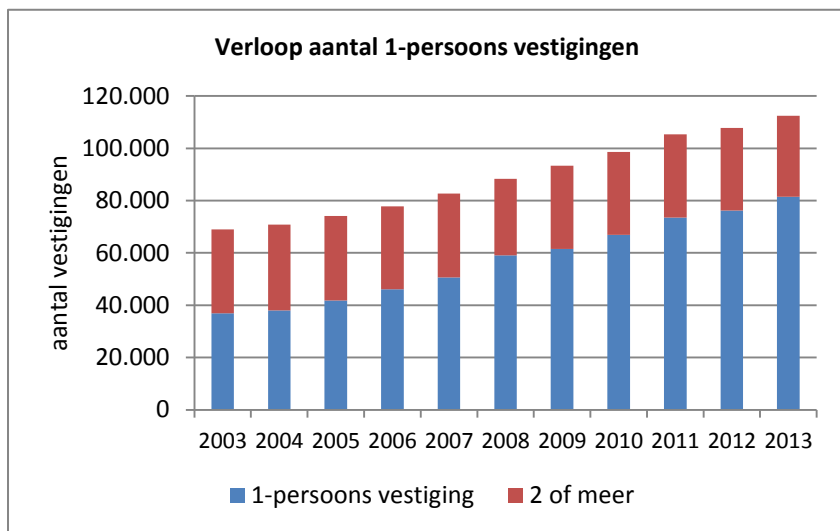

Bron: Provinciaal Arbeidsplaatsen Register Utrecht

Toelichting

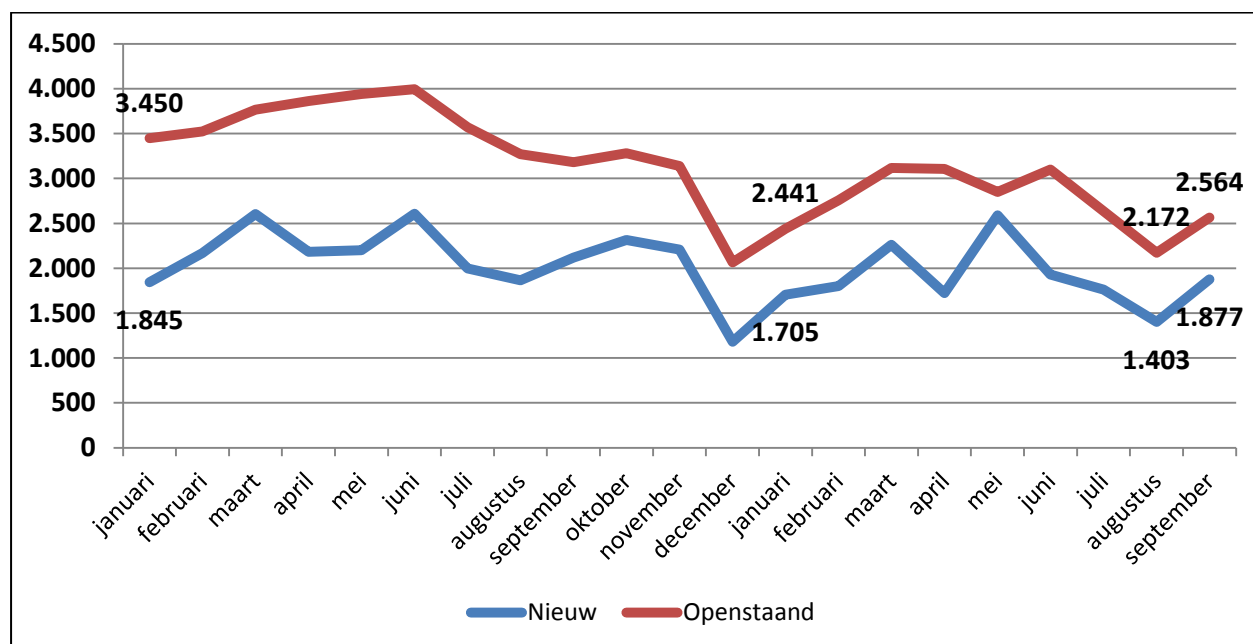
De sectoren 'cultuur, sport en recreatie,' zorg, en overheid zijn de enige sectoren waar het aantal arbeidsplaatsen in 2013 is gegroeid ten opzichte van 2012. In alle marktsectoren krimpt de werkgelegenheid. Tegelijkertijd groeit het aantal vestigingen in vrijwel alle sectoren (uitgezonderd landbouw, financiële diensten en overheid). Als het aantal arbeidsplaatsen krimpt terwijl het aantal vestigingen groeit, treedt schaalverkleining op: bedrijven worden steeds kleiner. Dit is geheel toe te schrijven aan de groei van het aantal zzp'ers (zie figuur 5).

Figuur 5: ontwikkeling aantal vestigingen provincie Utrecht, gesplitst naar zzp'ers en overige vestigingen

Bron: Provinciaal Arbeidsplaatsen Register Utrecht

Figuur 6: ontwikkeling aantal vacatures januari 2012 - september 2013, provincie Utrecht

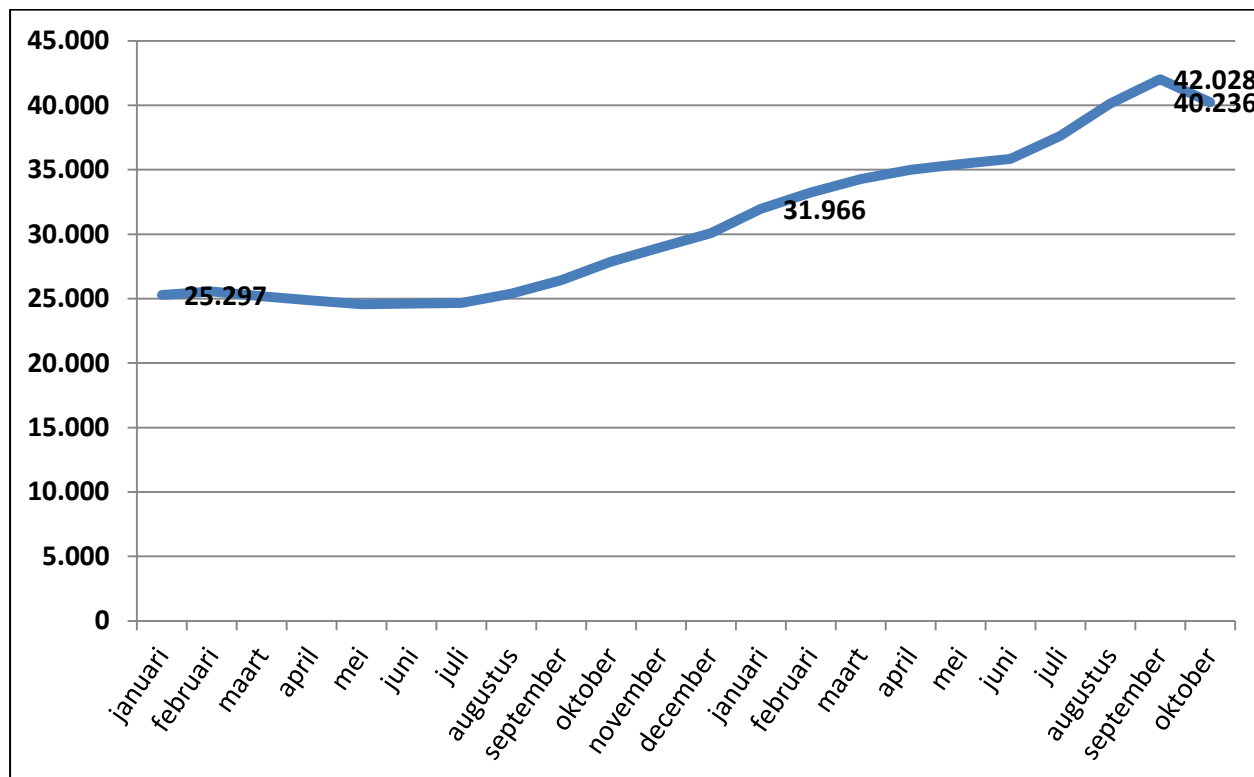

Bron: UWV

Toelichting

Het aantal openstaande vacatures is sinds begin 2012 gedaald. Het aantal openstaande vacatures in september 2013 bedroeg bijna 2.500, 500 lager dan in dezelfde maand 2012. Het aantal nieuwe vacatures vertoont een licht dalende trend. Deze is echter minder sterk, wat tot een voorzichtige conclusie leidt dat bedrijven vacatures blijven houden. Ook is het zo dat niet alle vacatures via UWV bekend zijn.

Figuur 7: Ontwikkeling aantal niet-werkende werkzoekenden januari 2012- oktober 2013, provincie Utrecht

Bron: UWV

Toelichting

Het aantal niet-werkende werkzoekenden in Utrecht is sinds begin 2012 gestegen met ruim 15.000. In oktober 2013 is het aantal niet-werkende werkzoekenden echter voor het eerst gedaald. Het is nog niet te zeggen of hier sprake is van een trendbreuk (herstel van werkgelegenheid) of dat een deel van de niet-werkende werkzoekenden ervoor kiest om zich niet langer bij het UWV te registreren. Deze daling is ook op landelijk niveau zichtbaar.